

MINTATÉTEL

Dr. Csink Lóránt, Dr. Gulyás Attila,
Dr. Kurunczi Gábor, Dr. Varga Ádám

Alkotmányjog Harmadik kiadás

Az alkotmányjog az a jogág, amely a társadalmi-politikai berendezkedés alapvető kérdéseivel, az emberi jogokkal és az államszervezet felépítésével és működésével foglalkozik. A szakvizsga alkotmányjogi része azt hivatott felmérni, hogy a vizsgázó eligazodik-e az állam működésének kérdéseiben, tisztában van-e azzal, hogy az egyes alapvető jogok kiket illetnek meg, mi a tartalmuk, miként lehet velük élni.

A szakvizsga elsődlegesen nem a tárgyi tudásra kérdez rá, hanem arra, hogy az a gyakorlatban hogyan érvényesül. Jegyzetünk képet szeretne adni arról, miképp működnek általános alapelvek a hétköznapiakban, milyen gyakorlati problémák merülnek fel az alapjogok érvényesítése során, illetve az államszervezet egyes elemei miképp kapcsolódnak egymáshoz, hogyan befolyásolja az egyik a másik működését. Épp ezért a jegyzet sokkal inkább támaszkodik az alkotmánybíróági esetjogra, mint a jogirodalomra.

Bízunk benne, hogy könyvünk segítséget ad a vizsgára való felkészüléshez.

A szerzők

A kézirat lezárva: 2020. augusztus 24.,

ISBN 978-615-5499-64-7

Formátum: B/5

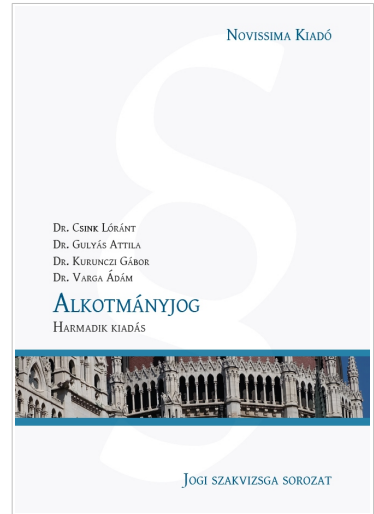
Kötés: puhakötés

Megjelenés éve: 2020

Terjedelem: 284 oldal

Ára: 4 600 Ft

Novissima Kiadó

A TULAJDON ALKOTMÁNYJOGI VÉDELME

Alaptörvény XIII. cikk

(1) Mindenkinnek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár.

(2) Tulajdont kisajátítani csak kivételesen és közérdekből, törvényben meghatározott esetekben és módon, teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás mellett lehet.

Az Alaptörvény a tulajdonhoz való jogot a Szabadság és felelősség cím alatt – az Alkotmánybíróság korábbi gyakorlatának megfelelően – alapvető jogként határozza meg.

11.1. Az alkotmányos tulajdonvédelem köre

Az Alkotmánybíróság töretlen gyakorlatában jól körülhatárolható az alkotmányos tulajdonvédelem köre, amely nem azonosítható az absztrakt polgári tulajdon védelmével, az kiterjed a polgári jogilag nem tulajdonnak minősülő vagyoni értékű jogokra is. A tulajdonhoz való alkotmányos alapjog így kiterjed nemcsak a polgári jogi értelemben vett tulajdonosok, hanem a polgári jogi értelemben vett egyes birtokosok védelmére is.

A tulajdonvédelem tehát nemcsak a polgári jogi értelemben vett tulajdonra, hanem egyéb vagyoni értékű jogokra is kiterjedhet. Az Alaptörvény XIII. cikke ugyanis a tulajdonvédelem körében az egyéb, tulajdonszerű vagyoni értékű jogok (pl. a haszonélvezet) védelmét is biztosítja (lásd: 3199/2013. (X. 31.) AB határozat). Az Alkotmánybíróság a 64/1993. (XII. 22.) AB határozatában, a vagyoni értékű jogok tekintetében kialakított gyakorlatában főként a társadalombiztosítási jogviszonyokkal összefüggő szolgáltatásokkal és várományokkal kapcsolatban állapította meg az alkotmányos tulajdonvédelem fennálltát. A „váromány”, a szó legtágabb értelmében olyan jövőbeli jogszerzést lehetővé tevő függő jogi helyzet, amelyben a jogszerzés feltételei részben megvannak, míg további feltételei a jövőben vagy bekövetkeznek, vagy sem. Szűkebb értelemben várományon valamely alanyi jog megszerzésének jogilag biztosított lehetőségét értjük, amelytől a várományost az ellenérdekű fél önkényesen nem foszthatja meg Ezek alapján pl. a devizaárfolyamok tekintetében a hitellezőknek a piaci árfolyamú törlesztés és a fix árfolyamú végtörlesztés összege közötti különbözetre jogilag értékelhető várománya nem keletkezhetett, ennek következtében pedig az alkotmányos tulajdonvédelem hatálya alá nem tartozik [(lásd: 3048/2013. (II. 28.) AB határozat). A tulajdonhoz való jog tehát kivételes esetekben a tulajdoni várományokat is védi. Így pl. a pénzügyi lízingbe vevő tulajdonosi várományos státuszának védelmét az Alkotmánybíróság a XIII. cikk védelme alá vonta (15/2014. (V. 13.) AB határozat). A közjogi várományokkal összefüggésben az Alkotmánybíróság a 43/1995. (VI.30.) AB határozatában kimondta, hogy a tulajdon alapjogi védelmének kiterjesztése a társadalombiztosítási szolgáltatásokra és várományaikra illeszkedik az Alkotmánybíróságnak a tulajdon funkciójából kifejtett felfogásába.

Az Alaptörvény XIII. cikke két szempontból garantálja a tulajdonhoz való jogot. Egyrészt védi a már megszerzett tulajdont annak korlátozása ellen, illetve védi a megszerzett tulajdont az elvonás ellen (kisajátítás). A tulajdonhoz való alapjog tehát alapvetően csak a már megszerzett tulajdont védi (lásd: 64/1993. (XII. 22.) AB határozat, valamint 3115/2013. (VI. 4.) AB határozat), nem terjed ki azonban a tulajdonszerzésre. A tulajdonszerzés joga tehát nem alapjog (35/1994. (VI.24.) AB határozat), ezért az Alaptörvény XIII. cikkében foglalt tulajdonhoz való alapjog nem garantálja például a vállalkozások/vállalkozók által a vállalkozási tevékenység végzéséhez szükséges és annak megkezdésekor eszközölt beruházások és beszerzett eszközök piaci értékállóságát, valamint sem magánsze-

mélyeknek, sem jogi személyeknek, sem önkormányzatoknak nincs alkotmányos joga valamely tulajdon megszerzésére.

Nem jelenti a tulajdonhoz való jog sérelmét az sem, hogy egyes vagyontárgyak csak állami tulajdonban lehetnek, erre az Alaptörvény 38. cikk (2) bekezdése kifejezetten lehetőséget ad. Eszerint az állam kizárólagos tulajdonának és kizárólagos gazdasági tevékenységének körét, valamint a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyon elidegenítésének korlátait és feltételeit – a közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése és a természeti erőforrások megóvása, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevételére céljából – sarkalatos törvény határozza meg.

Ugyanakkor a piaczgazdaság körülményei között a versenyszférában következetesen el kell határolni egymástól az állam közhatalmi és tulajdonosi minőségét, illetve az állami (államigazgatási) és a vállalkozói-gazdálkodási szférát. Ennek keretében például alkotmányos indokként elfogadható, hogy a jogalkotó az állami tulajdon részét képező vagyont (például erdőt) a kincstári vagyon részeként forgalomképtelenné nyilvánítson; ugyanakkor a jogbiztonságból eredő alkotmányos követelmény, hogy az állam törvényhozói minőségében saját magát mint tulajdonost (dologi adóst) egyoldalúan nem mentesítheti az őt terhelő kötelezettségtől más magánféllel szembeni jogviszonyában (lásd: 11/2013. (V. 9.) AB határozat).

11.2. A tulajdonhoz való jog korlátozása

Az alapjogként védett tulajdonhoz való jog tartalmát a mindenkorij közjogij és (alkotmányos) magánjogij korlátozásokkal együtt kell érteni. Ilyen közjogij korlátnak tekinthető az Alaptörvény XXX. cikkében előírt, a közterhekhez való hozzájárulás is. Eszerint teherbíró képességének, illetve a gazdaságban való részvételének megfelelően mindenki hozzájárul a közös szükségletek fedezéséhez. A teherbíró képesség tekintetében az egyén teherbíró képessége és a gazdálkodó szervezetké külön megítélés tárgyát kell képezze, utóbbiak esetében a teherbíró képesség szélesebb alapokon nyugszik, hiszen a gazdasági teherbírást egy minimumszintjének fennállása – az egyéni teherbírási képesség esetleges hiányával ellentétben – a gazdálkodási tevékenység végzése folytán vélelmezhető, mértéke ugyanakkor esetenként változó lehet. A teherbíró képesség elve egyúttal az elkobzó jellegű terhek tilalmát is jelenti, melynek szélső határáig – amíg az nem nyilvánvalóan aránytalan, indokolatlan, eltúlzó mértékű – ugyanakkor a jogalkotó számára széles mozgástér áll rendelkezésre. A törvényben előírt kötelező befizetések csak aránytalanságuk esetén vethetnek fel tulajdoni korlátozással kapcsolatos kérdést (lásd: 17/1999. (VI. 11.) AB határozat).

Az alkotmányos tulajdonvédelem terjedelme mindig konkrét: függ a tulajdon alanyától, tárgyától és funkciójától, illetve a korlátozás módjától is. A másik oldalról nézve: ugyanezen szempontoktól függően az adott fajta közhatalmi beavatkozás alkotmányos lehetősége a tulajdonjogba más és más (64/1993. (XII. 22.) AB határozat, továbbá 26/2013. (X. 4.) AB határozat).

Az alapjogij tulajdonvédelem sajátosságai miatt az állami beavatkozás alkotmányossága megítélésének súlypontja, az alkotmánybírószági értékelés voltaképpenij tere a cél és az eszköz, a közérdek és a tulajdonkorlátozás arányosságának megítélésje. Amíg tehát más alapjogok korlátozásánál más alapjog vagy alkotmányos érték védelmének *szükségességét* kell igazolnia a törvényalkotónak, addig a tulajdonhoz való jog korlátozásához az egyszerű *közérdek* is elegendő, amennyiben a korlátozás *nem aránytalan*. Később azonban az Alkotmánybírószág a 42/2006. (X.5.) AB határozatában kifejtette, hogy a közérdek fennállását is szigorú vizsgálat alá kell vonni: a közérdekű korlátozás szükségességét is vizsgálni kell. Fontos rámutatni, hogy az Alaptörvény csak ennél az egy alapjognál tulajdonít jelentőséget önmagában a közérdeknek (7/2014. (III. 7.) AB határozat). A tulajdonhoz való jog köz-

érdekű korlátozását az teszi lehetővé, hogy a tulajdon *társadalmi felelősséggel* jár. A tulajdonnak ezek az ún. szociális kötöttségei ugyanis a tulajdonosi autonómia messzemenő korlátozását alkotmányosan lehetővé teszik. E társadalmi felelősség körébe tartozik – az Alaptörvényben nevesített egyéb kötelezettségek mellett – például az emberiség rendelkezésére álló energiaforrások szűkös volta miatti környezet védelme is.

11.3. A tulajdon elvonása – a kisajátítás

A kisajátítás minden esetben tulajdonváltozást jelent, vagyis azt, hogy a tulajdonos – meghatározott feltételek mellett – túrni köteles, hogy addigi tulajdona közhatalmi aktus folytán más személy tulajdonába kerüljön (lásd: 3199/2013. (X. 31.) AB határozat). A kisajátítás kivételes tulajdonelvonást jelent közérdekből, törvényben meghatározott esetekben és módon állam, önkormányzat vagy – azon kívül – harmadik személy számára a kisajátításról szóló 2007. évi CXXIII. törvényben foglaltak szerint. (*Fontos megjegyezni, hogy a tulajdonhoz való jog az egyetlen alapjog, amely teljes mértékben elvonható* – a kisajátítás által.) Ez a törvény meghatározza, hogy milyen közérdekű célok érdekében kerülhet sor kisajátításra. A kisajátítás célja lehet az állami és önkormányzati szervek működése, a honvédelem, bányászat, közlekedés, műemlékvédelem stb. A kártalanítás a kisajátított vagyontárgy „ellenértéke”. Az azonnali, feltétlen és teljes kártalanítás önmagában azonban nem teszi alkotmányossá a kisajátítást, ha a másik két elem (közérdek, kivételesség) hiányzik. Ezzel összefüggésben fontos kiemelni az Alkotmánybíróság 94/2011. (XI. 17.) AB határozatát, amelyben a testület megalapította, hogy egy átmenetinek szánt, más összehasonlítható tulajdonosokhoz képest a tulajdonosoknak csak egy csoportját terhelő tulajdon-korlátozás határozatlan időtartamú fenntartása, kártalanítás nélkül, a tulajdonhoz való jog aránytalan korlátozását eredményezi.

A kisajátítási eljárást a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szerve folytatja le. A Kormány a kisajátításról szóló 2007. évi CXXIII. törvény 41. § (3a) bekezdése alapján kiadott rendeletében a kisajátítási hatóságként a fővárosi és megyei kormányhivatalt jelölte ki.

***Kapható partnereinknél és a Novissima Kiadó könyvesboltjaiban,
valamint megrendelhető a ronniszakkonyv.hu-n!***

Novissima Könyvesboltok

*Budapest, XIII. kerület Victor Hugo u. 9., a Lehel tér mellett
Budapest, V. kerület Károlyi utca 17., az ELTE ÁJK (Egyetem tér) mellett
Pécs 7622, Universitas u. 2/A., Tudásközpont (PTE ÁJK közelében)*

www.novissima.hu